

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

ŠKOLY

Školní rok: 2019/2020

Obsah:

1. Charakteristika školy	3
2. Obecné cíle prevence na škole	4
3. Aktuální cíle pro tento rok	7
4. Kalendářní plán akcí	7
4.1. Přehled akcí školy (nespecifická primární prevence)	7
4.2. Přehled akcí školy (specifická primární prevence)	8
4.3. Plán práce metodika prevence	8
5. Metody a formy práce	9
6. Zařazení okruhů týkajících se prevence rizikového chování do tematických plánů	11
7. Způsob hodnocení	12
8. Legislativní východiska	12
9. Financování preventivních aktivit	14
10. Program proti šikanování	15
11. Krizový plán a postupy řešení šikanování	17

Přílohy:

Příloha 1: Postupy při výskytu rizikového chování	22
Příloha 2: Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování	25
Příloha 3: Stádia šikanování	27
Příloha 4: Doporučená literatura z oblasti školního šikanování	28
Příloha 5: Seznam dostupné literatury, videotéka	29
Příloha 6: Adresář organizací zabývajících se primární prevencí	31
Závěr	33
Použitá literatura	35

1. CHARAKTERISTIKA ŠKOLY

Název školy:	Základní škola a mateřská škola Dobrovice
Adresa školy:	Komenského 46 294 41 Dobrovice
IČO:	75034981
REDIZO:	600049132
IZO:	102326762
webové stránky	www.zs Dobrovice.cz
e-mail:	sekretariat@zs Dobrovice.cz
Ředitelka školy:	Mgr. Iveta Sedláčková (tel. 326 398 338)
Zástupkyně ředitelky:	Mgr. Eva Zvěřinová
Výchovná poradkyně:	Mgr. Zdeňka Voděrková
Metodička školní prevence:	Mgr. Eva Zvěřinová
Vedoucí školní družiny:	Ludmila Chuchválková

Vzdělávací program školy:

1. - 9. ročník: ŠVP pro základní vzdělávání Základní školy a mateřské školy „Učíme se pro zítřek“,
č. j. ZŠD/125/2018, od 1. 9. 2018, Dodatek č. 1 Práce s technickými materiály, platnost od 1. 9. 2019

Základní škola a mateřská škola Dobrovice je úplnou školou s 1. až 9. postupným ročníkem a její kapacita umožňuje vzdělávat až 600 žáků v 18 třídách. Součástí školy je školní družina s kapacitou až 90 žáků.

Škola poskytuje základní vzdělání dětem z Dobrovice a jejich místních částí Bojetic, Holých Vrchů, Chloumku, Libichova, Sýčiny, Týnce, Úherců a okolních obcí Kosořic, Němčic, Nepřevázky a Vinařic – přibližně polovina žáků tedy dojíždí, organizace dne školy je přizpůsobena dopravní obslužnosti.

Vybavenost školy

Prostory základní školy tvoří dvě budovy: v budově 2. stupně je 9 učeben, sloužících částečně jako kmenové, částečně jako odborné pracovny (učebna a kabinet přírodopisu, učebna s kabinetem pro výuku fyziky a chemie), malá tělocvična a cvičný byt (kuchyňka pro výuku vaření); v budově 1. stupně jsou umístěny kmenové učebny 1. až 4. tříd, 2 oddělení družiny, tělocvična a učebna ICT. Ve všech třídách školy je možné využívat digitální technologie (interaktivní tabule, dataprojektory, PC) s připojením na internet.

V současnosti je dokončována přestavba podkrovních prostor na 2. stupni na 4 učebny a 2 kabinety. Dokončení je plánováno v průběhu 2020.

Vedle budov 1. a 2. stupně ZŠ, které jsou propojeny novou prostornou šatnou, je součástí areálu i pět pavilonů mateřské školy, školní jídelna a školní multifunkční hřiště s umělou trávou a 200 m běžeckou dráhou s umělým povrchem.

Ve spolupráci se zřizovatelem má škola možnost využívat pro své akce i prostory městského divadla, sokolovny a univerzálního hřiště. Výhledově se počítá s dostavbou areálu školy – s novou tělocvičnou.

Spolupráce s rodiči žáků a jinými subjekty

- Již řadu let funguje školská rada (dříve rada školy), která umožňuje zřizovateli i zástupcům rodičů uplatňovat své podněty k výchovně vzdělávacímu procesu.
- Velký význam v životě školy má žakovská samospráva, jejímž prostřednictvím se žáci podílejí na chodu školy.
- Škola spolupracuje s místními organizacemi Pionýr a Junák a žakovskými oddíly FK Dobruška, které využívají prostory školy.
- Několik let rovněž dobře funguje spolupráce s místním oddělením Policie ČR, která škole pomáhá s organizací akcí k prevenci rizikového chování.
- Spolupracujeme s občanským sdružením pro preventivní pomoc mládeži Slánka z Mladé Boleslavi, které pravidelně pořádá semináře s tematikou týkající se prevence.
- V loňském školním roce proběhla s příznivým ohlasem neformální setkání vyučujících, rodičů a dětí 1. ročníků
- Škola pravidelně sdílí na základě souhlasu uděleného zákonnými zástupci na sociálních sítích záznamy o aktivitách a událostech školy.

2. OBECNÉ CÍLE PREVENCE NA ŠKOLE

Primární prevence rizikového chování je zaměřena na:

a) předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:

- záškoláctví
- šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus
- kriminalita, delikvence
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky, onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek
- závislost na politickém a náboženském extremismu
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling)

- kyberšikana

b) rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:

- domácího násilí
- týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání
- ohrožování mravní výchovy mládeže
- poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)

Cílem je zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech, jichž se dotýká:

- a) oblast zdravého životního stylu (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity)
- b) oblast společenskovední (komunikace, sociální dovednosti a kompetence)
- c) oblast přírodovědná (biologie člověka, fyziologie, chemie)
- d) oblast rodinné a občanské výchovy
- e) oblast sociálně-právní

Hlavní cíle všech pedagogických a výchovných pracovníků:

1. zvyšování odolnosti dětí vůči rizikovému chování a snížení rizik a vlivů, které narušují jejich zdravý osobnostní a sociální vývoj
2. dlouhodobé, komplexní působení na osobnost dítěte, jeho informovanost, pomoc při řešení problémů, spolupráce s organizacemi, úřady, spolky...
3. nabídnout žákům možnost vyplnit svůj volný čas různými aktivitami
4. motivace učitelů k aktivnímu zapojení se do realizace programu ve svých hodinách i na neformální bázi při komunikaci se žáky, ke spolupráci s kolegy a k vzájemné informovanosti o chování žáků
5. vést žáky k sebevědomí, správnému sebehodnocení, stanovení si reálných cílů v životě, k poznání sebe sama, k zvládnutí stresů, k dovednostem řešit své problémy bez pomoci léků a jiných návykových látek (k tomuto cíli využít různých metod aktivního sociálního učení, individuálního přístupu k žákům, besed, spolupráce s rodiči...)
6. vytvářet příjemné a klidné mikroklima ve škole
7. vytvářet důvěryhodný vztah mezi vyučujícím a žákem
8. snažit se ovlivňovat rodinnou veřejnost, hledat nové formy spolupráce s rodiči a zapojovat je do života školy, podporovat u rodičů zájem o dění ve škole.

Další cíle prevence:

1. Školní metodička prevence, výchovná poradkyně a další vyučující, se budou účastnit seminářů a přednášek zaměřených na prevenci rizikového chování, na metodiky preventivní výchovy, netradiční techniky preventivní pedagogické práce s dětmi (interaktivní techniky, nácviky praktických psychologických a sociálně psychologických dovedností, techniky rozvíjení osobnosti, metody vytváření pozitivních vztahů mezi žáky a řešení problémových situací souvisejících s výskytem rizikového chování). S nimi seznámí ostatní pedagogické pracovníky.
2. Školní metodička prevence zajistí vhodné preventivní aktivity poskytované organizacemi zaměřenými na prevenci rizikového chování v různých oblastech.
3. Školní metodička prevence nabídne vyučujícím materiály s protidrogovým zaměřením, obsahující různé formy práce s žáky zejména při výchově k občanství.
4. Pedagogičtí pracovníci mohou využívat publikace, časopisy, DVD, které jsou k dispozici v pedagogické knihovně ve sborovně 2. stupně. Publikace a materiály s tematikou prevence budou průběžně doplňovány
5. Žáci mají možnost navštěvovat pravidelně různé zájmové kroužky se sportovním, uměleckým a jazykovým zaměřením. O nabídce zájmových útvarů jsou rodiče informováni na třídních schůzkách a na webových stránkách školy. Další kroužky mohou žáci navštěvovat v Základní umělecké škole v Dobrovinci.
6. Školní družina poskytuje výchovně vzdělávací program pro žáky 1. – 3. ročníku. Pracovníci družiny jsou také zapojeni do preventivního plánu školy. Provozní doba družiny je ráno od 6:30 – 7:30 a odpoledne od 11:20 – 16:00 hodin.
7. Žáci se mohou účastnit různých olympiád, dovednostních, vědomostních a sportovních soutěží ve školních i okresních kolech.
8. V rámci výuky se žáci účastní exkurzí s dějepisným, zeměpisným, přírodovědným a uměleckým zaměřením a různých divadelních představení.
9. Do výuky jednotlivých předmětů (zejména Vko, Přv, Př, Ch) jsou zahrnuta témata výchovy ke zdravému životnímu stylu, prevence rizikového chování, etické a právní výchovy.
10. Informace o kontaktech na linky důvěry a bezpečí jsou umístěny na nástěnkách na 1. a 2. stupni.
11. Budeme žákům nabízet besedy, přednášky a exkurze s tematikou rizikového chování.
12. Prostřednictvím schránky důvěry u kanceláře ředitelky školy se mohou žáci svěřit s problémem, který je trápí.
13. Soustavně budeme sledovat konkrétní podmínky a situaci ve škole z hlediska výskytu rizikového chování, uplatňovat různé formy a metody umožňující včasné zachycení ohrožených dětí.
14. Ve škole se bude pravidelně scházet samosprávný orgán žáků - žákovský parlament, v němž je každá třída zastoupena 2 zvolenými žáky. Parlament společně s vedením školy reaguje na aktuální potřeby a problémy žáků.

15. Žáci mají nově možnost využívat nejrůznější volnočasové aktivity v prostorách školy během přestávek (stolní tenis, stolní fotbal, podlahové herní polepy, odpočinkové zóny, společenské hry, atd.)

3. VYHODNOCENÍ UPLYNULÉHO ŠKOLNÍHO ROKU

Nejčastější oblastí problematického chování jsou dlouhodobě mezilidské vztahy mezi žáky v třídních kolektivech a žáky a pracovníky školy. Zde se projevují nedostatečné kompetence v oblasti komunikačních dovedností, schopnosti řešení problémů a zvládnání stresových situací, a také nevhodné modely chování získané mimo školu. Nižší je také schopnost vcítit se do pocitů druhého a odhadnout, že některé způsoby chování mohou být ostatním nepříjemné a budou se jim bránit. U žáků 2. stupně jsou tyto kompetence navíc často oslabeny fyziologickými projevy dopívání.

Na 1. stupni byly na úrovni třídních vyučujících a zákonných zástupců řešeny méně závažné projevy nevhodné a nepřiměřené komunikace a interakce dětí. Protože se jednalo o vzájemné a opěťované chování, nelze je označit za šikanu, která je jednostranná. V jednom případě šlo dokonce o přenos sporů mezi rodinami dětí do prostředí třídy. Některé případy byly řešeny na úrovni vedení školy, a to z podnětu zákonného zástupce, v jednom případě byla důvodem citlivá povaha problému. Škola také zákonným zástupcům zprostředkovala informaci o problémovém mimoškolním chování dětí a nevhodné komunikaci skupiny dětí na sociálních sítích. Jednalo se o podnět předaný dětmi třídním vyučujícím. Přestože nebyl problém řešen přímo ve škole, byly děti o povaze problému informovány a poučeny.

Na 2. stupni byla naprostá většina případů způsobena nevhodnou a nepřiměřenou komunikací mezi dětmi. Převážná většina jich byla řešena v rámci tříd nebo na úrovni třídních vyučujících a zákonných zástupců. Jeden případ byl doprovázen projevy fyzického násilí a byl řešen na úrovni vedení školy a školského poradenského zařízení. V průběhu vyšetřování okolností byla zjištěna problémová mimoškolní komunikace zúčastněných dětí na sociálních sítích a byla řešena samostatně zákonnými zástupci, kteří školu následně informovali o přijatých opatřeních. Velkým dílem v rámci setkávání se zákonnými zástupci a žáky řešili vyučující časté zapomínání pomůcek, neplnění školních povinností nebo narušování průběhu vyučování.

Ve všech případech byl problém podchycen v zárodku a nepřerostl v závažnější formy problémového chování. Dlouhodobě se zvyšuje citlivost všech zúčastněných k podobným projevům chování a také ochota situaci aktivně řešit. Vyučující i díky dalšímu vzdělávání získávají sebedůvěru v krizové komunikaci s dětmi a zákonnými zástupci a účinněji situace identifikují a řeší.

Na 2. stupni díky nepřítomnosti mobilních telefonů při vyučování téměř vymizely případy školní kyberšikany. Děti si tento problém ale i nadále uvědomují a informují vyučující i o případech vzniklých mimo školu. O takové situaci jsou vždy informováni zákonní zástupci.

4. AKTUÁLNÍ CÍLE PRO TENTO ŠKOLNÍ ROK

V 5. ročníku probíhala pravidelná třídnická hodina zaměřená na neformální komunikaci žáků s třídní vyučující a vytváření příznivého klimatu v kolektivu. I z hlediska pravidelného řešení drobných konfliktů a nedorozumění mezi dětmi byla velkým přínosem. Proto bude od příštího školního roku posílena oblast práce s třídními kolektivy prostřednictvím pravidelných třídnických hodin ve všech třídách. Jejich náplní budou aktivity vedoucí k utváření pozitivního třídního klimatu, otevřené komunikace a sounáležitosti. Kompetence vyučujících v této oblasti budou rozvíjeny prostřednictvím vhodných vzdělávacích programů, odborné literatury a dalších zdrojů.

Také témata externích preventivních programů budou volena z oblasti posilování mezilidských vztahů. V 2. pololetí proběhne program Etické dílny od sdružení Hope for Kids pro žáky 3. a 4. ročníků. Sdružení nabízí programy také pro 1. a 2. ročníky zaměřené právě na nácvik sociálních dovedností. Na základě zkušenosti s programem bude případně v dalším školním roce pokryt celý 1. stupeň. Na druhém stupni nadále počítáme s osvědčenou spoluprací se sdružením Slánka a s tématy primární prevence. Se sdružením Slánka se pokusíme zajistit přednášku pro rodiče na aktuální téma kyberbezpečnosti a kyberšikany.

5. KALENDÁŘNÍ PLÁN AKCÍ

5.1. Přehled aktuálních akcí školy (nespecifická primární prevence) – viz. program Bakaláři (Plán akcí)

5.2. Přehled akcí školy (specifická primární prevence) – viz. program Bakaláři (Plán akcí)

6. PLÁN PRÁCE ŠKOLNÍHO METODIKA PREVENCE

Tabulka 3: Časový harmonogram práce MP

SRPEN	Připravit Minimální preventivní program Připravit adresář organizací zabývajících se prevencí SPJ, inovovat informace ohledně důležitých tel. čísel (linky důvěry apod.) – na nástěnku pro rodiče a žáky
ZÁŘÍ	Ve spolupráci s ostatními vyučujícími zapracovat výchovu ke zdravému životnímu stylu a jiné oblasti preventivní výchovy do učebních plánů jednotlivých předmětů Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možnostmi rozvoje rizikových jevů (v průběhu celého školního roku)

ŘÍJEN	Zajistit interaktivní semináře ve spolupráci s občanským sdružením Slánka Mladá Boleslav (pro žáky 5. – 9. ročníku)
LISTOPAD	Účast na setkání s okresním metodikem prevence sociálně patologických jevů
PROSINEC	Zajistit přednášku Dospívání (7. a 8. ročník)
LEDEN	Informovat žáky a rodiče o volnočasových aktivitách školy
ÚNOR	Zajistit vybavení školy odborným a metodickým materiálem a dalšími pomůckami Zajistit interaktivní semináře ve spolupráci s občanským sdružením Slánka Mladá Boleslav (pro žáky 5. – 9. ročníku)
BŘEZEN	Zajistit přednášku o poskytování první pomoci pro žáky 8. ročníku (ve spolupráci s ČČK)
DUBEN	Zajistit interaktivní seminář ve spolupráci
KVĚTEN	Účast na poradě s okresním metodikem prevence sociálně patologických jevů
ČERVEN	Vyhodnotit efektivitu jednotlivých preventivních aktivit a MPP

7. METODY A FORMY PRÁCE

Prevence rizikového chování je zakotvena ve školním řádu, v osnovách a ŠVP, další preventivní působení je uskutečňováno pomocí různých akcí školy (viz. program Bakaláři). Mezi **nespecifickou primární prevencí** patří veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování žáků. Patří sem zejména smysluplné využití volného času.

- a) Naše škola nabízí dětem množství **zájmových kroužků** se sportovním, jazykovým, uměleckým a dalším zaměřením. Některé kroužky fungují i o víkendech, nebo o prázdninách (např. turistický oddíl). Žáci mají také možnost navštěvovat místní pobočku Základní umělecké školy.
- b) Do výuky jednotlivých předmětů je začleněna **výchova ke zdravému životnímu stylu**. Tato témata se prolínají naskrz učivem. Škola je v rámci podpory zdravého životního stylu zapojena do projektu Ovoce do škol a Mléko do škol.
- c) V rámci výuky se žáci mohou účastnit různých olympiád, dovednostních, vědomostních a sportovních **soutěží**, které mají za cíl podpořit zájem žáků o vyučované předměty a prohlubovat jejich znalosti a dovednosti. Učitelé pro žáky organizují řadu **exkurzí** s dějepisným, zeměpisným, přírodovědným a uměleckým zaměřením a různých divadelních i hudebních vystoupení.

- d) Velký význam mají **aktivity pořádané samotnými žáky** – jedná se většinou o starší ročníky, které organizují akce pro mladší spolužáky (např. Little talent, Dětský den pro MŠ a 1. stupeň, Sportovní den pro 1. stupeň, OČMU) Každoročně probíhají 3 velké **projekty**, do nichž se zapojuje celá škola (Den Země, Vaření pro Soniu – adoptovaná dívka z Indie, střídavě Školní akademie a Školní letní hry). Nově proběhl Třídní teambuildingový den na 2. stupni. Dále se žáci aktivně účastní dnů z nabídky projektu Hrdá škola. Mimořádně úspěšný byl činnostní a týmový dvoudílný projekt 100 let republiky.
- e) Snaha o osvojování pozitivního chování mezi žáky se projevuje i v různých **formách a metodách práce učitelů ve výuce**. Více začleňují do výuky skupinovou práci a prvky osobnostní a sociální výchovy. K oživení a zatraktivnění výuky přispělo i zapojení vyučujících do projektu MŠMT Šablony I. a II., které přineslo nové vyučovací a organizační metody (např. tandemová výuka, CLIL, vzájemné hospitace a sdílení metod, široké spektrum školení a kurzů). Spolupracujeme s nadací Člověk v tísní v rámci projektu Jeden svět na školách, která poskytuje filmy a další didaktické materiály, jež mohou učitelé využívat při výuce.

Specifickou primární prevenci zahrnují aktivity, které se zaměřují konkrétně na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků.

- a) Žákům jsou nabízeny **besedy, přednášky a exkurze** s touto tematikou. Jedná se například o setkání s Hasičským záchranným sborem ČR, odbornými lékaři, zástupci ČČK, Pedagogicko-psychologické poradny a Občanského sdružení Slánka.
- b) Rovněž do výuky některých předmětů je zahrnuta **preventivní výchova rizikového chování**. Cílem není pouze seznámit žáky s určitým rizikovým jevem, ale vést žáky k sebevědomí, správnému sebehodnocení, stanovení si reálných cílů v životě, k poznání sebe sama, k zvládnutí stresů, k dovednostem řešit své problémy bez pomoci léků a jiných návykových látek, vytvářet u nich pozitivní sociálně psychologické dovednosti.
- c) Výchovný poradce, metodik prevence, v méně případech i ostatní vyučující se vzdělávají v oblasti prevence rizikového chování.

Sekundární prevence

Při podezření na určité rizikové chování se snažíme získat co nejvíce objektivních informací na základě **pozorování** žáků, třídních kolektivů, **rozhovorů** se žáky, s jejich rodiči, případně pomocí **dotazníků** či **sociometrických testů**. Třídní učitelé, případně vyučující výchovy k občanství se snaží zařadit aktuální problém do výuky - formou **diskuse** se žáky, prostřednictvím **sociálně psychologických her**, her ke snížení agresivity apod. Další možností je přizvat si odborné pracovníky – Policii ČR, která s dětmi beseduje o trestní zodpovědnosti mládeže, o kriminalitě mládeže, návykových látkách, nebo profesionály z PPP, kteří se třídou opakovaně pracují apod. Není-li v možnostech školy pomoci ohroženým žákům, doporučujeme rodičům navštívit **odborné poradenské pracoviště**.

8. ZAŘAZENÍ OKRUHŮ TÝKAJÍCÍCH SE PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ DO TEMATICKÝCH PLÁNŮ

Tabulka 4: Okruhy prevence rizikového chování ve vyučovaných předmětech 1. stupně ZŠ

1. STUPEŇ: Předmět	Učivo
Svět kolem nás	člověk mezi lidmi (podobnost a odlišnost lidí, barva pleti, intolerance), člověk a zdraví (zdravý životní styl, kouření ohrožuje zdraví)
Tělesná výchova	hygiena Tv (oblečení, dýchání, relaxace)
Výtvarná výchova	plakát (zdravý životní styl)
Přírodověda	výchova ke zdraví (zdraví, osobní hygiena, režim dne, první pomoc, výživa a zdraví, prevence zneužívání návykových látek, osobní bezpečí)
Vlastivěda	národnostní menšiny v ČR, soužití, rasismus

Tabulka 5: Okruhy prevence SPJ v jednotlivých předmětech 2. stupně ZŠ

2. STUPEŇ: Předmět	Učivo
Výchova k občanství	způsoby chování v krizových situacích, dětská krizová centra, linky důvěry, režim dne, osobní hygiena, volný čas, zdravý životní styl, zdravá výživa, prevence zneužívání návykových látek, kouření, alkoholismus, modelové situace zaměřené na nácvik způsobu odmítání, zdraví, nemoc, způsob života, hygiena, původci nemocí, význam očkování, prevence přenosu infekčních chorob, osobní bezpečí (agrese, šikana, zdravé sebevědomí), virtuální drogy, kriminalita, delikvence, vandalismus, násilí
Přírodopis	lidské rasy (rasismus), nakažlivé choroby (AIDS, žloutenka), dýchací soustava (vliv kouření na zdraví, péče o dýchací ústrojí), zásady první pomoci, trávicí soustava (zdravá výživa, hygiena potravy), hygiena duševní činnosti, toxikomanie
Chemie	zneužívání návykových látek (rozpouštědla - toluen, alkoholy – ethanol, negativní vliv na zdraví člověka), léčiva, drogy, čistící

	přípravky, potraviny – konzervační látky a jejich vliv na lidské zdraví
Zeměpis	lidské rasy (rasismus, antisemitismus)
Informatika	virtuální drogy, patologické hráčství
Svět práce	zdravá výživa, příprava pokrmů dle zásad zdravé výživy, virtuální drogy, patologické hráčství

9. ZPŮSOB HODNOCENÍ

Hodnocení efektivity primární prevence je dosti obtížné, poněvadž její výsledky nejsou objektivně měřitelné. Mezi hlavní způsoby hodnocení patří:

- dotazníky (pro žáky, učitele, rodiče)
- rozhovor s žáky (třídnické hodiny, výuka VKO, Př, Ch, kde se žáci seznamují s problematikou rizikového chování, přestávky apod.)
- rozhovor s rodiči (třídní schůzky, konzultační hodiny, výchovná komise)
- rozhovor s ostatními kolegy
- slohové práce (hodiny českého jazyka)
- kvantitativní hodnocení (počet řešených případů)
- online systém výkaznictví preventivních aktivit ve školách (www.preventivni-aktivity.cz)

10. LEGISLATIVNÍ VÝCHODISKA

Zákony:

561/2004 Sb. (Školský zákon)

379/2015 Sb. (Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů)

274/2008 Sb. (Zákon o výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních a o preventivní výchovné péči ve školských zařízeních)

309/2008 Sb. (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí)

259/2008 Sb. (Zákon o rodině)

124/2008 Sb. (Zákon o návykových látkách)

274/2008 Sb. (Zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami)

183/2017 Sb. (O ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek)

Metodické pokyny:

Metodický pokyn 2016, Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních

Č. j.:22294/2013-1 Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních

Č. j.: 21291/2010- 28 Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Č. j.: 20 006/2007-51 Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

Č. j.: 24 246/2008-6 Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Č. j.: 10 194/ 2002-14 Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví

Č. j.: 14 423/99-22 Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance

Č. j.: 25 884/2003 Informace o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané

Č. j.: 37 014/2005-25 Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT

Vyhlášky:

317/2005 Sb. O dalším vzdělávání pedagogických pracovníků

72/2005 Sb. O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

11. FINANCOVÁNÍ PREVENTIVNÍCH AKTIVIT

Akce a činnosti pořádané v rámci primární prevence jsou financovány z následujících zdrojů:

- rozpočet školy (pomůcky a materiály, některé přednášky, odměny v soutěžích)
- rodiče žáků (kroužky, jednorázové akce žáků, školní výlety, lyžařský a plavecký výcvik)
- finanční dary sponzorů
- věcné dary sponzorů (odměny v soutěžích)
- obecní úřad

12. PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ VE ŠKOLE

(zpracováno podle Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2001.)

I. Předmět

Tento Program proti šikanování slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Tento program je nedílnou součástí Primární prevence rizikového chování ve škole a Minimálního preventivního programu školy.

II. Vymezení základních pojmů

Šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Podoby šikanování jsou:

- a) přímá podoba šikany: fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí, slovní útoky v podobě nadávek, pomluvy, vyhrožování, ponižování, sexuální obtěžování až zneužívání, kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.)
- b) nepřímá podoba šikany: demonstrativní přehlížení, ignorování žáka či žáků

Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.)

III. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

Škola je odpovědná v souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., školský zákon. Je povinná zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Viz Směrnice ředitele školy k bezpečnosti a ochraně zdraví žáků.

Pedagogický pracovník je odpovědný podle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Bude-li znám případ šikanování a pedagogický pracovník nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, vystavuje se riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona).

IV. Prevence proti šikanování

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je:

- a) **Školní vzdělávací program** Učíme se pro zítřek, č. j. ZŠD/125/2018, od 1. 9. 2018, který podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky, mezi žáky a učiteli, a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy.
- b) **Systém primární prevence SPJ**, který je dán Směrnicí k primární prevenci rizikového chování u žáků a Minimálním preventivním programem.
- c) **Systém dalšího vzdělávání školy**, kam patří:
 - vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem žáků jako prevenci šikanování
 - vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování
- d) **Informování pedagogických pracovníků a žáků** o problematice šikanování.

Pedagogičtí pracovníci jsou informováni prostřednictvím ŠMP, který zpracoval informace o šikaně v PC podobě. Dále je jim k dispozici literatura v učitelské knihovně (např. Kolář – Bolest šikanování) a odebíraný časopis Prevence. Žáci se s touto problematikou seznamují zejména při výuce některých předmětů (Prv, Ov, Rv, Vko).
- e) **Zpracování** prevence proti šikanování **do školního řádu** a dodržování školního řádu.
- f) **Spolupráce se specializovanými institucemi** – při předcházení případům šikany škola bude spolupracovat s těmito institucemi:
 - v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry
 - v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči
 - v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou)

- g) Školní metodik prevence informuje o **krizové telefonní lince k šikaně** pro učitele, žáky a jejich rodiče

Krizová telefonní linka k šikaně pro učitele, žáky a jejich rodiče: **286 881 059**

V. KRIZOVÝ PLÁN A POSTUPY ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ

A. Postup pedagogického pracovníka

- a) Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
- b) Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
- c) V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.
- d) Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.
- e) Navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů.

B. Postup ředitele školy

- a) Přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák).
- b) Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.
- c) V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů.
- d) Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí.
- e) V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
- f) V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
- g) V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

- h) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
- i) Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.
- j) Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

C. VYŠETŘOVÁNÍ ŠIKANY

Vyšetřování počáteční šikany:

- 1) **Rozhovor s informátory a oběťmi** (o vnějším obrazu šikanování, užitečné je konzultovat podezření na šikana s dalšími učiteli, při rozhovoru s obětí je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci)
- 2) **Nalezení vhodných svědků** (vytipovat členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat, vybrat žáky, kteří s obětí sympatizují, nebo ji alespoň neodmítají, žáky nezávislé na agresorech)
- 3) **Individuální, případně i konfrontační rozhovory se svědky** (zásadní chybou je konfrontace oběti a agresora)
- 4) **Ochrana oběti** (šikanované dítě chránit po dobu, než se šikana vyřeší, zajistit bezpečné příchody a odchody ze školy, v závažném případě šikany nechat dítě doma)
- 5) **Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi** (vždy až poslední krok při vyšetřování, je třeba se dobře připravit, shromáždit důkazy, jinak se jedná o ztrátu času, většinou se dá použít princip „přitlačení“ ke zdi, např. agresora upozorníme, že při jakémkoliv náznaku šikanování bude jejich potrestání přísnější, případně to bude ohlášeno na policii, někdy lze tento krok vynechat a rovnou svolat výchovnou komisi)
- 6) **Výchovná komise** (nejpřístupnější způsob zastavení šikany je tzv. metoda vnějšího nátlaku, tedy výchovná komise, užitečná je promyšlená struktura programu, v praxi se osvědčila následující orientační posloupnost vedení jednání:
 - a) Seznámení rodičů s problémem
 - b) Postupné vyjádření všech pedagogů
 - c) Vyjádření žáka
 - d) Vyjádření rodičů
 - e) Rozhodování komise za zavřenými dveřmi
 - f) Seznámení rodičů a žáka se závěrem komise
- 7) **Rozhovor s rodiči oběti** (je-li třeba, může proběhnout spolupráce s rodiči oběti již na úrovni informátorů, případně na úrovni ochrany oběti)

- 8) **Práce s celou třídou** (šikana je trvalý problém, který po čase neustane, nejlepší prevencí je budovat trvale a systematicky kamarádské a bezpečné vztahy v celé třídě, máme-li možnost, využijeme ke změně vztahů ve třídě spolupráci s profesionály z některých servisních zařízení (Středisko výchovné péče, pedagogicko-psychologická poradna, OS Společenství proti šikaně apod.)

Vyšetřování pokročilé šikany s neobvyklou formou – **výbuch skupinového násilí** vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagoga a bezprostřední záchrana oběti

(v případě nutnosti přivolat na pomoc ostatní kolegy např. pískáním na píšťalku, důležité je, aby pedagog, který šikanování odhalil, nenechal žáky bez dozoru, především je třeba zachránit oběť z dosahu agresorů)

2. Domluva pedagogů na spolupráci a postupu vyšetřování

(je-li situace natolik závažná, je na místě, aby ostatní učitelé přerušili vyučování a domluvili se, kdo a co bude dělat, osvědčilo se pověřit některého ze žáků dozorem ve třídě, ze které učitel odešel na pomoc kolegovi)

3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi

(některý z vyučujících zajistí hlídání celé třídy, ve které došlo k násilí, ten žákům nedovolí komunikovat mezi sebou, nebo se třída rozdělí do menších skupinek a ty se rozmístí do volných místností – kabinet, kuchyňka, volné třídy)

4. Pokračující pomoc a podpora oběti

(je-li oběť zraněna, zajistíme lékařskou pomoc a co nejdříve informujeme rodiče oběti, není-li oběť zraněna poskytneme jí psychickou pomoc, navodíme pocit bezpečí a ochrany, snažíme se šetrně zjistit, co se stalo a kdo ji ublížil)

5. Nahlášení policii

(důležité je ohlášení brutálního násilí na policii, jedná se o trestný čin)

6. Vlastní vyšetřování

(bezpodmínečně nutné je dokončení vyšetřování ještě týž den, kdy se šikana provalila, aby se pachatelé nemohli domluvit a ovlivnit svědky, je potřeba mluvit se všemi žáky, nejprve provedeme rozhovor s obětí – umožňuje-li to její zdravotní stav, potom je třeba vytipovat svědky a se všemi provést individuální (případně konfrontační) rozhovory, rozhovory s agresory necháváme nakonec, protože právě oni lžou, zapírají a snaží se dát falešnou stopu)

D. Spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi (viz. kapitola 4)

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) - Policie ČR, orgán sociálně právní ochrany dítěte.

E. Postup rodičů při podezření na šikanování

Postup při podezření na šikanování, o kterém jsou informováni, by měl být následující:

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.

PŘÍLOHY

Příloha 1:

POSTUPY PŘI VÝSKYTU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ VE ŠKOLE

A. Konzumace tabákových výrobků ve škole

- 1) Zabránit v další konzumaci
- 2) Odebrat tabákový výrobek
- 3) Sepsat stručný záznam (od koho má tabákový výrobek)
- 4) Informovat zákonné zástupce třídním učitelem
- 5) V závažných případech informovat orgán sociálně právní ochrany dítěte
- 6) Vyvodit sankce

B. Konzumace alkoholu ve škole

- 1) Zabránit v další konzumaci
- 2) Odebrat alkohol
- 3) Podle stavu žáka posoudit, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí
- 4) V případě nutnosti zajistit žákovi lékařskou péči
- 5) Sepsat stručný záznam a informovat vedení školy
- 6) V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole
- 7) Oznámení zákonným zástupcům
- 8) V opakovaných případech informovat orgán sociálně právní ochrany dítěte
- 9) Vyvodit sankce

C. Nález alkoholu ve škole

- 1) V případě, kdy pracovníci školy **naleznou v prostorách školy alkohol**, postupují takto:
 - a) Tekutinu nepodrobují žádnému testu (ke zjištění jeho chemické struktury)
 - b) O nálezů ihned uvědomí vedení školy
 - c) Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu
 - d) Zpracují stručný záznam o události
- 2) V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka alkohol**, postupují takto:
 - a) Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury

- b) O nálezu ihned uvědomí vedení školy
- c) O nálezu sepiší stručný záznam
- d) O nálezu vyrozumí zákonného zástupce žáka, a v případě, že se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte

D. Konzumace omamných a psychotropních látek (OPL) ve škole

- 1) Zabránit v další konzumaci OPL
- 2) Odebrat návykovou látku
- 3) Podle stavu žáka posoudit, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí
- 4) V případě nutnosti zajistit žákovi lékařskou péči
- 5) Sepsat stručný záznam a informovat vedení školy
- 6) V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- 7) Oznámení zákonným zástupcům
- 8) Informovat orgán sociálně právní ochrany dítěte
- 9) Vyvodit sankce (Zde je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu).

E. Distribuce OPL ve škole

Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.

- 1) V případě podezření informovat Policii ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu
- 2) Informovat zákonné zástupce žáka a orgán sociálně právní ochrany
- 3) Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsaným výše

F. Nález OPL ve škole

- 1) V případě, kdy **pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto: látku nepodrobují žádnému testu, o nálezu ihned uvědomí vedení školy, za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíší datum, čas a místo nález, obálku přelepí, označí svým podpisem a uschovají ji na

bezpečné místo, o nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky

- 2) V případě, kdy **pracovníci školy zadrží u některého žáka látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto: zabavenou látku nepodrobují žádnému testu, o nálezu ihned uvědomí vedení školy, sepiší stručný záznam s vyjádřením žáka, o nálezu vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka. V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři (může to usnadnit léčbu). Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.
- 3) V případě, kdy **pracovníci školy mají podezření, že některý z žáků má nějakou OPL u sebe**, postupují takto: jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR, bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkontaktují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka, žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem.

G. Krádeže a vandalismus v prostředí školy

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednáním, se kterými se lze v prostředí škol setkat.

Jak postupovat preventivně proti krádežím

- 1) Ve školním řádu uvést, že krádeže jsou protiprávním jednáním a jakmile se škola o takovém jednání dozví, bude tuto skutečnost hlásit orgánům činným v trestním řízení, nebo doporučí poškozenému (jeho zákonnému zástupci), aby se na tyto orgány obrátil.
- 2) Upozornit žáky a jejich zákonné zástupce, že nošení cenných věcí do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Žáci mají možnost po dohodě s vyučujícím uschovat případné cenné předměty nebo vyšší finanční obnos na určeném místě.

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

- 1) Věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost.
- 2) V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Příloha 2:

PŘÍKLADY NEPŘÍMÝCH A PŘÍMÝCH ZNAKŮ ŠIKANOVÁNÍ

Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

(Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechut' jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).

- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Příloha 3:

STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ

- 1) **ostrakismus** – klasická psychická šikana, kdy nedochází k fyzickému násilí (pomlouvání, hanlivé oslovení, přezdívký, vystrčení jedince na okraj kolektivu), velice často mezi dívkami

- 2) **fyzická agrese a psychická manipulace** – lehká fyzická agrese (kopnutí, štípnutí, psychická manipulace, zastrašování oběti), oběť začíná mít strach (útěk do záškoláctví, sebepoškozování, noční děsy...), agresor kompenzuje své napětí na oběti, vzniká u něho závislost na šikaně
- 3) **vytváření jádra** – ve skupině (třída) vzniká hlavní jádro agresorů, kteří napadají a tlačí na oběť, oběť je nucena k ponižujícím úkonům, často je zmodřená, zkopaná, přestává komukoliv věřit, pro kolektiv je velice výhodná, potenciální účastníci šikany jsou i neaktivní děti (ať kopnou raději jeho, hlavně, že to nejsem já), agresori si vybírají ze skupiny „hlídače“, kteří stojí u dveří, hlídají, jestli nejde učitel, šikana je skrytější a promyšlenější, **třída je nejnebezpečnější místo pro šikanu!!!**
- 4) **vytváření norem** – totální rozložení kolektivu, začíná šikanovat většina jedinců ze skupiny – aktivně (fyzicky napadá oběť), nebo pasivně (vymýšlí nové způsoby trápení oběti...), zapojují se i dívky (často velice krutě), př. pálení drátem, pupendo, šátek, u oběti dochází k prvnímu paradoxnímu převratu osobnosti, začíná se chovat nenormálně (šáskuje, baví třídu, aby se zavděčila), kolektiv začíná používat slovník nadřazenosti a podřazenosti (otrokáři a otroci, gestapo, Hitler, muklové, cikáni (i před učiteli), POZOR na shlédnutí některých filmů (Gladiátor, Třetí říše), mohou být námětem pro šikanu, není-li problematika dostatečně vysvětlena
- 5) **totalita (dokonalá šikana)** – agresori nemají zábrany ublížit oběti, případně ji zabít, jsou totálně závislí na šikaně, u oběti nastává druhý paradoxní převrat osobnosti, miluje své agresory, stává se na nich závislá, neudá je (tzv. stockholmský syndrom)

Učitelé se snaží řešit pouze první a druhé stadium šikany, ve třetím a čtvrtém stadiu nutno vyhledat odbornou pomoc (např. policie, okresní metodik prevence), páté stadium řešit nelze.

Příloha 4:

DOPORUČENÁ LITERATURA Z OBLASTI ŠIKANOVÁNÍ

Kolář, M.: Skrytý svět šikanování ve školách, Portál, Praha 1997, 2000

Říčan, P.: Agresivita a šikana mezi dětmi, Portál, Praha 1995

Parry, J., Carington, G.: Čelíme šikanování - sborník metod. Metodický materiál IPPP, Praha 1995

Fontana, D.: Psychologie ve školní praxi, Portál, Praha 1997

Kolář, M.: Bolest šikanování. Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách, Portál, Praha 2001

Časopisy: Kolář, M.: Omyly kolem šikanování, Moderní vyučování, č. 9/1997
Fojtíková, Z.: Cesta k nápravě, Rodina a škola č. 6-7/2000
Fojtíková, Z.: Nebezpečná epidemie. Cyklus o šikaně s dr. Kolářem. Rodina a škola č. 3,4,5, 6-7,8-9,10,11,12/2000
Kolář, M.: Poplachový plán při výbuchu brutální šikany. Školní "lynčování" vyvolává zatím jen bezmoc. Bezpečnostní teorie a praxe, in Sborník Policejní akademie ČR, č. 1/2000
Kolář, M.: Soudce Lynch na českých školách ? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan. in Sborník "Prevence šikanování ve školách", Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha 1998

Příloha 5:

SEZNAM DOSTUPNÉ LITERATURY, VIDEOTÉKA (VE ŠKOLE)

➤ **agresivita, násilí a šikanování:**

Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005.
Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995.

➤ **užívání návykových látek:**

Vacek, J. Drogová pětiletka. Kentaura, 1996.
Vacek, J. Žít třeba i na kolenou. Kentaura, 1996.
Presl, J. Drogová závislost. Praha: Maxdorf, 1994.
Nešpor, K. Prevence problémů působených návykovými látkami na školách. Praha: Besip.
Nešpor, K. Alkohol, drogy a vaše děti. Praha: Sportpropag, 1995.
Nešpor, K. Kouření, pití, drogy. Praha: Portál, 1994.
Nešpor, K. Příručka pro spolupracovníky programu Fit in na středních školách. Praha: Besip, 1996.

➤ **rasismus, národnostní menšiny:**

Štěpán, J. Romové – integrace, škola. Mladá Boleslav: Školský úřad a Služba škole, 1998.
Nečas, C. Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999.
Šišková, T. Výchova k toleranci a proti rasismu. Praha: Portál, 1998.
Šišková, T. Menšiny a migranty v České republice. Praha: Portál, 2001.

➤ **sexuální výchova:**

- Ringová, G. Pocity, city, láska – 100 otázek a odpovědí. Praha: Egmont, 1995.
Joyeux, H. City, sexualita, AIDS – sexuální výchova od 13-15 let. Praha: Portál, 1994.
Joyeux, H. Přichází puberta – sexuální výchova od 10-13 let. Praha: Portál, 1994.
Joyeux, H. Jsme zamilovaní – sexuální výchova od 15-20let. Praha:Portál, 1994.

➤ **náměty her, osobnostní a sociální výchova:**

- Hermochová, S. Hry pro život 1. Praha: Portál, 1994.
Hermochová, S. Hry pro život 2. Praha: Portál, 1995.
Valenta, J. Učíme (se) komunikovat. Kladno: AISIS, 2005.
Valenta, J. Manuál k tréninku řeči lidského těla. Kladno: AISIS, 2004.
Kříž, P. Kdo jsem, jaký jsem. Kladno: AISIS, 2005.
Hermochová, S. Skupinová dynamika ve školní třídě. Kladno: AISIS, 2005.
Šimanovský, Z., Šimanovská, B. Hry pro rozvoj zdravé osobnosti. Praha: Portál, 2005.
Šimanovský, Z., Hry pro zvládnání agresivity a neklidu. Praha: Portál, 2008.

➤ **další:**

- Jedlička, R. Psychologická první pomoc v práci výchovného poradce. Praha: UK PF, 2000.
Langer, S. Diagnostikování problémových žáků. Hradec Králové: Kotva, 1999.
Hamplová, L. Kterou cestou se vydáš? Praha: LUH, 1998.
Hausner, M. Duševně nemocný mezi námi. Praha: Avicenum, 1981.
Pecina, P. Kořeny zla. Praha, 1994.

Příručky:

- Rizikové chování dospívajících a jeho prevence. Praha: Odborný seminář, 2001.
Pedagogové proti drogám – program preventivních aktivit uplatňovaných ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT, 1998.
Mládež, společnost a stát. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 1994.
Sexuální výchova – problematika dětské pornografie a její prevence na škole. Praha, 2003)
Svět dětí - Jeden svět na školách, pracovní listy

DVD:

- Jeden svět na školách – Průřezová témata prostřednictvím dokumentárního filmu/ZŠ
Jeden svět na školách – Jsme, jací jsme + pracovní listy
Jeden svět na školách – Virus free generation (problematika HIV/AIDS v Subsaharské Africe) +
náměty využití ve výuce

Řekni drogám ne!(Drogy a infekční choroby, Legální drogy, Kouřím. Piju. Jsem dospělý, Život s drogou)

Příloha 6:

ADRESÁŘ ORGANIZACÍ ZABÝVAJÍCÍCH SE PRIMÁRNÍ PREVENČÍ RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

NÁZEV ORGANIZACE	ADRESA, KONTAKTY
Odbor sociálních věcí	Magistrát města Mladá Boleslav (Oddělení sociálně právní ochrany dětí – péče o děti, Bc. Kateřina Němcová - tel. 326 716 193) (Oddělení sociálně právní ochrany dětí – sociální prevence, Bc. Kamila Slaná, vedoucí oddělení, tel. 326 716 132)
Linka důvěry SOS a Centrum psychoterapie	Pracovníci: Renata Nekolová: vedoucí a provozovatelka, terapeutka Miluše Petrová, bc. Michal Nekola, Dana Bulířová: krizová intervence, poradenství Adresa: Václavkova 950, Mladá Boleslav Stránky: www.ldmb.webnode.cz E-mail: linka.duvery-mb@centrum.cz Telefon: 326 741 481, 606 410 035 Provozní doba: 9 - 18 hodin (preventivní programy pro děti, mládež, dospělé zaměřené na PSPJ)
Centrum psychologicko-sociálního poradenství Středočeského kraje	Centrum psychologicko-sociálního poradenství Středočeského kraje Pracovníci: Pavla Pokorná Dis: vedoucí zařízení, sociální pracovnice Mgr. Petra Valentová: zástupce vedoucí, psycholog, pedagog Mgr. Petra Ptáčková – psycholog, pedagog PhDr. Zdeňka Horáčková – psycholog, sociolog Adresa: Václava Klementa 195, Mladá Boleslav E-mail: poradna.mb@seznam.cz Telefony: 326 322 915, 732 365 534 Konzultační hodiny: všední dny: 7:30 - 14:00 hodin, mimo tuto dobu jen pro objednané klienty (individuální poradenství a terapie, párové poradenství a terapie, rodinné poradenství a terapie)
Semiramis o.s., K-centrum	Ptáčká 162, 293 01 Mladá Boleslav

Mladá Boleslav	e-mail: k-centrum-mb@os-semiramis.cz www.os-semiramis.cz tel: 724 290 697 (poradenství ohledně drogové závislosti pro uživatele drog)
Centrum primární prevence Středočeského kraje	Centrum primární prevence Středočeského kraje Adresa: Sadová 2107, 288 02 Nymburk tel.: +420 733 184 995 e-mail: kopicova@os-semiramis.cz
Nadační fond „Nová šance“	Komenského náměstí 61, 293 01 Mladá Boleslav tel: 326 716 237, 603 816 748 (financování protidrogové prevence, granty pro volnočasové aktivity)
Pedagogicko psychologická poradna	Václavkova 1040, 293 01 Mladá Boleslav Mgr. Gabriela Luková Sittová Tel. 326 731 066, 731417226 e-mail: mladaboleslav@pppsk.cz (diagnostika, poradenství, redukce, terapie)
Probační a mediační služba Mladá Boleslav	Budova Okresního státního zastupitelství MB, S.K. Neumanna 544 Radikovská Štěpánka Mgr. Vedoucí střediska - pověřená vedením: sradikovska@pms.justice.cz 778 471 067 e-mail: jhorakova@pms.justice.cz , Inohejllova@pms.justice.cz , vrabec@pms.justice.cz www.pmscr.cz (aktivity v oblasti prevence kriminality, práce v přípravném řízení – před rozhodnutím o vině, práce ve výkonávacím zařízení – po pravomocném rozhodnutí)
Psychologické poradenství a psychoterapie	PhDr. Radmila Kavanová Adresa: Starofarní 152, Mladá Boleslav E-mail: radka.kavanova@seznam.cz Telefony: 326 322 348, 604 950 040 (poradenství ve výchově dětí a mladistvých, řešení problémů v osobním, partnerském a rodinném životě)
Psychologická poradna	Mgr. Pavel Ptáček Psychologická poradna Adresa: Poliklinika Modrá hvězda, Jiráskova 1320, Mladá Boleslav Stránky: www.ptacek.sluzby.cz E-mail: tent@dragon.cz Telefon: 326 324 025
Psychologická ambulance	Mgr. Gabriela Hrabovská, psychologická praxe Smlouva s pojišťovny 111, 201, 209, 211, 228 Adresa: Poliklinika Modrá hvězda, Jiráskova 1320, Mladá Boleslav Stránky: www.hrabovska.cz

	<p>E-mail: ghrabovska@email.cz Telefon: 603 203 319</p>
Psychologické poradenství a diagnostika	<p>PhDr. Vanda Šikýřová Psychologické poradenství a diagnostika Adresa: 17. listopadu 1380/512, Mladá Boleslav E-mail: vanda.sikyr@email.cz Telefon: 604 604 718</p>
Slánka (občanské sdružení pro preventivní pomoc mládeži)	<p>Blahoslavova 187/9, 293 01 Mladá Boleslav II; IČ 26610809 www.slanka.cz rev.: J. Babka Tel.: 731 635 530</p>
Speciálně pedagogické centrum (SPC)	<p>Na Celně 2, 293 05 Mladá Boleslav Kontakt: Mgr. Ivana Štefaniaková, vedoucí SPC Tel.: 326 726 053, 326 321 931 (speciálně pedagogicko psychologickou diagnostiku, poradenství a terapii, školské poradenské centrum)</p>
Středisko výchovné péče Čáp (SVP)	<p>Na Výšinách 451/9, 460 05 Liberec 5 Tel.: 482 750 807, 482 757 275, 728 145 169 e-mail: svp_lbc@centrum.cz www.svp-lbc.cz (individuální práce, skupinové programy, preventivní programy pro školy, 2 oddělení – ambulantní a pobytové)</p>
Policie ČR	<p>Obvodní oddělení Dobruvice adresa: Husova 534, 294 41 Dobruvice tel.: 974 877 740, 602 264 053 fax: 974 870 650 e-mail: krpstc.oo.dobruvice@mvcz.cz</p>
Radana Mixová – odborný adiktolog	<p>Stakorská 1234, 293 06 Kosmonosy Tel. 604 782 399 IČO: 470 32 928 (problematika alkoholových a nealkoholových závislostí - psychoterapie, poradenské služby)</p>

ZÁVĚR

Minimální preventivní program je vypracován vždy na příslušný školní rok (krátkodobé cíle primární prevence) nebo v časově delším horizontu (dlouhodobá preventivní strategie). MPP je součástí výchovně vzdělávacího programu školy. Odráží specifikace regionu, školy, vychází z aktuální situace na škole a reflektuje hodnocení průběhu předchozího školního roku. MPP vypracovává školní metodik prevence v úzké spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky. Je iniciátorem, koordinátorem, zpracovatelem MPP. Průběžně vyhodnocuje preventivní strategii školy a vypracovává závěrečnou evaluační zprávu za příslušný školní rok.

V rámci prevence rizikového chování škola spolupracuje se sociálním odborem magistrátu města Mladá Boleslav, Policí ČR, Pedagogicko-psychologickou poradnou, Probační a mediační službou, Občanským sdružením pro preventivní pomoc mládeži Slánka a Českým červeným křížem. Pokračuje spolupráce s nadací Člověk v tísni (v rámci projektu Jeden svět na školách), který poskytuje filmy a další didaktické materiály, jež mohou učitelé využívat při výuce. Formou nástěnek jsou žákům a rodičům zprostředkovány informace o důležitých telefonních číslech na Linky důvěry a pomoci, o problematice kouření, návykových látkách apod. Nadále fungují schránky důvěry v budovách 1. i 2. stupně, kam se mohou žáci obracet se svými problémy.

Probíhá další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti rizikového chování (formou studia, seminářů, kurzů, samostudia). Pro učitele je průběžně zajišťován vhodný studijní materiál (časopis Prevence, další příručky a literatura).

Součástí prevence jsou také akce pořádané školou. Žáci se v průběhu celého školního roku zúčastňují různých vědomostních a sportovních soutěží, besed, přednášek, výletů, exkurzí, vzdělávacích pořadů, lyžařského a plaveckého výcviku, návštěv divadla, kina, muzea, výstav a různých projektů. Děti mohou ve svém volném čase navštěvovat zájmové kroužky se sportovním, uměleckým a jazykovým zaměřením, pořádaných učiteli školy.

Trvalým problémem je přetrvávající výskyt zejména psychické šikany (slovní napadání, urážení) a kyberšikany. Méně se vyskytují případy fyzické šikany. Nejzávažnějším problémem, který se v loňském školním roce poprvé objevil, je užívání návykových látek žáky ve volném čase. Netýká se to už jenom legálních drog, ale i nelegálních. Rada školy v souvislosti s tímto problémem odhlasovala nový bod školního řádu, který se týká možnosti testování žáků na návykové látky. Zákonní zástupci podepíší na začátku roku souhlas s testováním v případě, pokud nastane podezření, že žák je pod vlivem drog.

Naším cílem zůstává minimalizovat právě tyto projevy rizikového chování, ale i všechny ostatní. Zaměříme se na vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu

ve třídách, podporování rozvoje pozitivních sociálních interakcí mezi žáky, vedení žáků k toleranci, ohleduplnosti a zájmu vůči ostatním.

Vypracovala: Mgr. Jana Dědinová
(školní metodička prevence)

V Dobrovici dne 1. 9. 2019

Aktualizace: Mgr. Eva Zvěřinová
(školní metodička prevence)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

202 dokumentů ředitele školy, Nový Bydžov: aTre, v.o.s. (cit.16.3.2009). Dostupné na www.atre.cz

Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2001.

Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál 1997

MŠMT ČR. Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. Praha: MŠMT ČR Č.j.: 10844/2005-24.

MŠMT ČR. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Praha: MŠMT ČR Č.j.: 14514/2000-51.

MŠMT ČR. Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR Č.j.: 20 006/2007-51.

MŠMT ČR. Metodický pokyn ministra školství k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení – 24 246/2008-6.

Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995.

Tyšer, J. Školní metodik prevence. 1. vyd. Most: Hněvín, 2006